

The role of ethical and professional factors in explaining auditor's perceptions of fraud risk

- Mohammad Aziz Gholam^۱
- Majid Bemani Mohammadabadi^۲
- Mahdi Moradzadehfard^۳
- Seyyed Hossein Hosseini^۴

Abstract

One of the most important challenges facing the audit profession is the ability to correctly identify and assess of fraud risk in financial statements; A risk that if ignored or underestimated, will have significant consequences on the quality of financial reporting and stakeholder trust. In this regard, the aim of this study is to investigate the role of ethical and professional factors in explaining auditors' perception of fraud risk. In this study, the effects of components such as professional behavior, integrity, professional performance, independence and objectivity, confidentiality and auditor's self-efficacy on the perception of fraud risk is analyzed. A standard questionnaire was used to collect data and the sample included auditors working in the audit firms of Iranian certified public accountants in ۱۴۰۴. Data analysis was conducted using structural equation modeling (SEM). The findings showed that ethical and professional factors have a significant impact on the perception of fraud risk. Specifically, commitment to ethics enhances the accuracy in assessing fraud indicators and auditors who are more committed to professional ethics and have higher self-efficacy perceive fraud-related risks more realistically and cautiously. The overall conclusion of the research emphasizes that reducing the likelihood of fraud in financial reporting largely depends on strengthening the ethical and professional capacities of auditors.

Key words: Commitment to ethics, Fraud risk perception, Auditing, Structural equation modeling.

^۱Department of Accounting, Ka.C., Islamic Azad University, Karaj, Iran, Email: mohammadaziz.gholam@iau.ac.ir

^۲ Department of Accounting, Ka.C., Islamic Azad University, Karaj, Iran, Email: bemani@iau.ac.ir

^۳ Department of Accounting, Ka.C., Islamic Azad University, Karaj, Iran, Email: moradzadehfard@iau.ac.ir

^۴Department of Accounting, Ka.C., Islamic Azad University, Karaj, Iran, Email: h.hoseiny@iau.ac.ir

نقش عوامل اخلاقی و حرفه‌ای در تبیین ادراک حسابرس از ریسک تقلب

- محمدعزیز غلام^۱
- مجید بمانی محمدآبادی^۲
- مهدی مرادزاده فرد^۳
- سیدحسین حسینی^۴

چکیده

یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش‌روی حرفه حسابرسی، توانایی شناسایی و ارزیابی صحیح ریسک تقلب در صورتهای مالی است؛ ریسکی که در صورت نادیده گرفتن یا کم‌برآوردی آن، پیامدهای قابل توجهی بر کیفیت گزارشگری مالی و اعتماد ذینفعان خواهد داشت. در این راستا هدف این پژوهش بررسی نقش عوامل اخلاقی و حرفه‌ای در تبیین ادراک حسابرسان از ریسک تقلب است. در این مطالعه، تأثیر مؤلفه‌هایی نظیر رفتار حرفه‌ای، صداقت و درستکاری، عملکرد حرفه‌ای، استقلال و بی‌طرفی، رازداری و خودکارآمدی حسابرس بر نحوه درک ریسک تقلب مورد تحلیل قرار می‌گیرد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد استفاده شد و نمونه شامل حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی جامعه حسابداران رسمی ایران در سال ۱۴۰۴ است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از مدل‌یابی معادلات ساختاری انجام گرفت. یافته‌ها نشان داد که عوامل اخلاقی و حرفه‌ای تأثیر معناداری بر ادراک ریسک تقلب دارند. به‌طور مشخص، تعهد به اخلاقیات سبب ارتقای دقت در ارزیابی نشانه‌های تقلب می‌شود و حسابرسانی که به اخلاق حرفه‌ای متعهدتر و از خودکارآمدی بالاتری نیز برخوردارند، ریسک‌های مرتبط با تقلب را واقع‌بینانه‌تر و محتاطانه‌تر درک می‌کنند. نتیجه‌گیری کلی پژوهش بر این نکته تأکید دارد که کاهش احتمال وقوع تقلب در گزارشگری مالی تا حد زیادی وابسته به تقویت ظرفیت‌های اخلاقی و حرفه‌ای حسابرسان است.

واژگان کلیدی: تعهد به اخلاقیات، درک ریسک تقلب، حسابرسی، مدل‌سازی معادلات ساختاری.

^۱ گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. رایانامه: mohammadaziz.gholam@iau.ac.ir

^۲ گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران. نویسنده مسئول. رایانامه: bemani@iau.ac.ir

^۳ گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

^۴ گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

۱. مقدمه

تعهد به اخلاق، شک و تردید در ارزیابی منصفانه بودن صورت‌های مالی را افزایش می‌دهد؛ بنابراین، حساب‌رسان قادر به ردیابی تقلب هستند (وروی^۱ و آساره، ۲۰۲۲). ملاحظات اخلاقی به فرد برای آشکار کردن تقلب کمک می‌کند؛ این امر با مسئولیت فردی تقویت می‌شود و حساب‌رسانی که در سازمان‌هایی با فضای اخلاقی بسیار بالا کار می‌کنند، قادر به شناسایی تقلب خواهند بود (دامک^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). علاوه بر این، فردیانساه^۳ و همکاران (۲۰۲۲) بیان می‌کنند که فردی که به اخلاق متعهد است خطا در گزارش‌دهی را کاهش می‌دهد.

از سوی دیگر، درک ریسک تقلب شامل شناخت، ارزیابی و واکنش به عواملی است که ممکن است منجر به ارائه اطلاعات مالی همراه‌کننده شود؛ این درک نیازمند تحلیل عوامل داخلی و خارجی است و رابطه مستقیمی با کیفیت قضاوت حرفه‌ای دارد. تحقیقات نشان داده‌اند که اگر حساب‌رسان تحت هدایت استانداردگذاران راهنمایی‌های روشنی در مورد چگونگی ارزیابی و واکنش به ریسک‌های تقلب دریافت نکنند، ممکن است تمرکزشان تنها بر عوامل سطحی یا قابل‌سنجش قرار گیرد و به این ترتیب ارزیابی ریسک تقلب به‌طور بهینه انجام نشود (کاسم^۴، ۲۰۲۴). نقش استانداردگذار در این زمینه بسیار مهم است و می‌تواند با تدوین استانداردها، دستورالعمل‌های تخصصی و چارچوب‌های کنترل کیفیت، محیطی را فراهم آورد که تعهد به اخلاق و تشخیص ریسک تقلب در تعامل با هم تقویت شوند؛ به‌ویژه زمانی که راهنمایی‌های دقیق درباره معیارهای سنجش ریسک تقلب و تردید حرفه‌ای ارائه می‌شود. از طرف دیگر، خودکارآمدی به عنوان باور حساب‌رس به توانایی‌های خود برای انجام وظایف پیچیده، به‌ویژه در زمینه کشف تقلب، یکی از عوامل روان‌شناختی مؤثر در این رابطه شناخته شده است. حساب‌رسان با سطح بالاتری از خودکارآمدی در مواجهه با موقعیت‌های نامطمئن و پیچیده اعتماد به نفس بیشتری برای اتخاذ نگرش‌های انتقادی و بررسی دقیق‌تر نشانه‌های تقلب دارند که این خود منجر به بهبود درک ریسک تقلب و در نهایت افزایش کیفیت حساب‌رسی می‌شود (رامادانی^۵، ۲۰۲۵).

شواهد محدودی وجود دارد که حساب‌رسان مستقل چگونه عوامل تقلب را از منظر اخلاقی در ارزیابی ریسک لحاظ می‌کنند (بویل^۶ و دیگران، ۲۰۱۵؛ هوانگ^۷ و دیگران، ۲۰۱۷). در محیط پیچیده حساب‌رسی، درک صحیح از ریسک تقلب و توجه به عوامل اخلاقی و شناختی از اهمیت بالایی برخوردار است. پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که ویژگی‌های اخلاقی و شناختی حساب‌رسان می‌تواند بر کیفیت ارزیابی ریسک تقلب

^۱ Verwey

^۲ Dammak

^۳ Ferdiansah

^۴ Kassem

^۵ Ramadhany

^۶ Boyle

^۷ Huang

اثربگذار باشد. برای مثال، مهربان‌پور و تله‌جودی (۱۴۰۰) مدلی از عوامل مؤثر بر ارزیابی ریسک تقلب در ایران را ارائه کردند که نشان می‌دهد حساسیت حسابرسان به ریسک و شناخت عوامل خطر، تحت تأثیر ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای آنان قرار دارد. برزگر و همکاران (۱۴۰۳) نیز در بررسی تأثیر مولفه‌های جهت‌گیری اخلاقی بر ارزیابی ریسک تقلب حسابرسان مستقل، به این نتیجه رسیدند که حسابرسان با حساسیت اخلاقی بالاتر، ریسک‌های تقلب را دقیق‌تر شناسایی و ارزیابی می‌کنند و رفتارهای حرفه‌ای خود را متناسب با الزامات اخلاقی نشان می‌دهند. همچنین نویدی عباسپور و سلحشور (۱۴۰۱) نشان دادند که باور به خودکارآمدی و حساسیت اخلاق حرفه‌ای حسابرسان، نقش مؤثری در عملکرد حرفه‌ای آنان دارد و می‌تواند توانایی حسابرس در مواجهه با موقعیت‌های پیچیده و تصمیم‌گیری‌های مرتبط با ریسک تقلب را بهبود بخشد. با توجه به این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که بررسی رابطه میان تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب با لحاظ کردن نقش تعدیل‌گر خودکارآمدی، از اهمیت نظری و عملی بالایی برخوردار است و می‌تواند خلأ پژوهشی موجود در ادبیات حسابرسی ایران را پر کند. این مطالعه به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که چگونه تعهد به اخلاقیات حسابرسان، درک آنان از ریسک تقلب را تحت تأثیر قرار می‌دهد و خودکارآمدی چه نقشی در تقویت یا تضعیف این رابطه ایفا می‌کند.

با وجود اهمیت موضوع، مرور ادبیات نشان می‌دهد که اغلب پژوهش‌ها به بررسی جداگانه متغیرهایی نظیر تردید حرفه‌ای، ویژگی‌های شخصیتی یا تعهد سازمانی پرداخته‌اند و نقش تعهد به اخلاقیات به عنوان یک سازه رفتاری- اخلاقی کمتر به صورت مستقیم در ارتباط با درک حسابرس از ریسک تقلب مورد توجه قرار گرفته است. به‌ویژه، نقش خودکارآمدی به عنوان یک متغیر تعدیل‌گر در این رابطه تاکنون به طور نظام‌مند بررسی نشده است. از منظر تئوریک انتظار می‌رود حسابرسی که به اصول اخلاقی پایبند است، در ارزیابی شواهد مالی با دقت، استقلال رأی و حساسیت بیشتری عمل کند و نسبت به نشانه‌های بالقوه تقلب واکنش جدی‌تری نشان دهد. با این حال، تحقق عملی این تعهد اخلاقی می‌تواند به سطح خودکارآمدی حسابرس وابسته باشد. حسابرسی که از توانایی‌های خود اطمینان دارد احتمالاً بهتر می‌تواند تعهد اخلاقی خود را در تصمیمات حرفه‌ای متجلی سازد، در حالی که خودکارآمدی پایین ممکن است حتی در حضور تعهد اخلاقی بالا منجر به تردید، انفعال یا اجتناب از مواجهه با مسائل پیچیده تقلب شود. در مجموع، بررسی همزمان رابطه میان تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گر خودکارآمدی می‌تواند درک عمیق‌تری از سازوکارهای رفتاری- شناختی مؤثر بر کیفیت حسابرسی فراهم آورد. این پژوهش می‌کوشد با تبیین این روابط، به توسعه چارچوبی منسجم در حوزه حسابرسی کمک کند و شواهدی کاربردی برای بهبود آموزش‌های اخلاقی، تقویت توانمندی‌های فردی حسابرسان و ارتقای کیفیت ارزیابی ریسک تقلب ارائه دهد. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش حاضر آن است که رابطه میان تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب با نقش تعدیل‌گر خودکارآمدی چگونه است؟

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تعهد به اخلاقیات

تعهد اخلاقی یک هنجار ذاتی در یک فرد است و بیان کننده تمایل افراد به انجام یک رفتار بر اساس مسئولیت وظیفه شخصی است. در واقع رفتار، با قصد و نیتی شروع می شود که پیش زمینه این قصد و نیت، نگرش نسبت به رفتار، هنجارهای ذهنی، کنترل ادراک شده و تعهد اخلاقی است (ساریخانی و همکاران، ۱۳۹۸). تعهد اخلاقی به عنوان میزان پایبندی فرد به ارزش های اخلاقی ایده آل و اجرای تنظیم شده آن در جامعه حرفه ای خود تعریف می شود (گندرون، سودابی و لام، ۲۰۰۶).

وجود رفتار اخلاقی برای حرفه حسابرسی ضروری است. رفتار اخلاقی نیازی اساسی برای جلب اعتماد استفاده کنندگان خدمات می باشد که این خدمات نیازمند صداقت و عینیت در ارائه صورتهای مالی است (میگز، ۱۹۹۹). تعهد حسابرسان به استانداردهای حسابرسی و قواعد رفتار حرفه ای، با پرسنل متخصص و دارای صلاحیت علمی بر کیفیت حسابرسی تاثیر مثبت دارد. موسسات حسابرسی با رعایت معیارهای کنترل کیفیت و حفظ استقلال حسابرسان خود باعث بهبود خدمات ارائه شده توسط حسابرسان می شوند. همچنین رابطه مثبتی بین استقلال، عینیت، صداقت و صلاحیت حسابرسان، و کیفیت حسابرسی وجود دارد (فلوگراس^۳ و همکاران، ۲۰۰۷).

حسابرس باید مهارت و دانش حرفه ای و تخصص لازم را برای انجام خدمات حرفه ای دقیق و مناسب و مطابق با استانداردهای حرفه ای دارا باشد و اطلاعات کاری خود را محرمانه نگه دارد و باید چنین اطلاعاتی را به هیچ عنوان افشا نکند (بوهاویا^۴ و همکاران، ۲۰۱۵). مراقبت حرفه ای مستلزم این است که حسابرس از استانداردهای حرفه ای فنی و اخلاقی پیروی کند و تلاش نماید که مسئولیت های حرفه ای خود را به بهترین شکل ممکن انجام دهد و کیفیت خدمات را بهبود بخشد (میگز، ۱۹۹۹). حسابرس باید در هنگام انجام کارهای حرفه ای مستقل باشد، زیرا که استقلال ستون فقرات حرفه حسابرسی است. حسابرس باید وظیفه خود را با استقلال فکری کامل انجام دهد (بائوتام^۵، ۲۰۰۹). تعهد حسابرس به یکپارچگی و صداقت، استقلال و بی طرفی، رفتار حرفه ای، رازداری و عملکرد حرفه ای حسابرس بر کیفیت حسابرسی اثر مثبت و معناداری دارد (صالحی، ۱۳۹۵).

^۱ Gendron, Suddaby & Lam

^۲ Meigs

^۳ Pflugrath

^۴ Bouhawia

^۵ Baotham

درک حسابرِس از ریسک تقلب

درک حسابرِس از ریسک تقلب نمایانگر نگرش و ارزیابی ذهنی او نسبت به احتمال وقوع تقلب در گزارش‌های مالی مورد حسابرسی است؛ به عبارت دیگر، حساسیت حسابرِس به نشانه‌ها و شرایط مستعد تقلب را نشان می‌دهد (لوی^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). درک ریسک تقلب شامل شناخت، ارزیابی و واکنش به عواملی است که ممکن است منجر به ارائه اطلاعات مالی گمراه‌کننده شود. این ادراک ریسک تأثیر مستقیمی بر انتخاب نوع و میزان روش‌های حسابرسی دارد و هرچه حساسیت حسابرِس به احتمال بروز تقلب بیشتر باشد، احتمال بکارگیری دقت و احتیاط بالاتر در فرایند رسیدگی نیز افزایش می‌یابد (کاظم، ۲۰۲۴).

ادبیات موجود در حوزه تقلب بیشتر بر روی مثلث تقلب (کِرسی^۲، ۱۹۷۳) به عنوان یک چارچوب نظری تمرکز می‌کند که برای درک چرایی وقوع تقلب و ارزیابی ریسک تقلب که بر گزارشگری مالی تأثیر می‌گذارد می‌باشد. مثلث تقلب فرض می‌کند که وقوع تقلب بستگی به وجود "فشار برای ارتکاب تقلب"، "فرصت برای ارتکاب تقلب" و "توانایی توجیه عقلانی کار اشتباه" دارد. پژوهش‌های صورت گرفته در ایران در زمینه تقلب، مبتنی بر مدل مثلث تقلب بوده است. (طاهری و همکاران، ۱۴۰۰). فشار به عوامل مالی و غیر مالی اشاره دارد که موجب انگیزه فرد برای ارتکاب تقلب می‌شود. فرصت بر روی ضعف هدف تقلب تمرکز دارد که به فرد انگیزه بهره‌برداری برای ارتکاب تقلب را می‌دهد. توجیه عقلی نشان می‌دهد که یک شخص باید برای یافتن توجیه اخلاقی قابل قبول برای ارتکاب تقلب توانا باشد (کِرسی، ۱۹۷۳). ولف و هرمنسون (۲۰۰۴) "الماس تقلب" را برای توسعه مثلث تقلب معرفی کردند تا مولفه "توانایی" که سنجه توانایی‌های شخصی که موجب فرصت تقلب و ارتکاب می‌شود را نیز شامل شود. این بعد توانایی شامل تخصص لازم برای بهره‌برداری از فرصت‌های تقلب، توانایی اجبار دیگران برای ارتکاب یا پنهان کردن تقلب و توانایی دروغ گفتن موثر است.

خودکارآمدی

مفهوم خودکارآمدی از نظریه‌های شناخت اجتماعی نشأت می‌گیرد و به میزان باور فرد به توانایی‌های حرفه‌ای خویش برای انجام مؤثر وظایف شغلی اطلاق می‌شود (روگوشیچ و پریکا^۳، ۲۰۲۳). خودکارآمدی یک ساختار روان‌شناختی بوده که بر انگیزه و اقدامات افراد اثرگذار می‌باشد و اعتقاد فرد به توانایی خویش نسبت به موفقیت در شرایط خاص را بیان می‌کند. به عبارت دیگر، اعتقاد یک فرد به توانایی خود جهت موفق شدن در یک وضعیت خاص است (حسینی، ۲۰۲۰). افرادی که خودکارآمدی بالایی دارند، از منابع شناختی برای انجام وظایف استفاده می‌کنند (بندورا^۴، ۱۹۸۶).

^۱ Lowe

^۲ Cressey

^۳ Rogošić & Perica

^۴ Bandura

یک حسابرس با خودکارآمدی بالا به توانمندی‌های فنی و تخصصی خود اعتماد دارد و این اعتماد به نفس او را یاری می‌کند تا فرایندهای پیچیده حسابرسی از جمله شناسایی ریسک‌های قلب را با کارایی بیشتری پیش ببرد (موترا^۱ و همکاران، ۲۰۲۴).

تشریح روابط متغیرها

اخلاق حرفه‌ای یکی از عوامل کلیدی در عملکرد حسابرسی است؛ ارزش‌های اخلاقی مانند درستکاری، بی‌طرفی و صداقت موجب تقویت تعهد حرفه‌ای می‌شوند و استانداردهای حرفه‌ای را دنبال می‌کنند. در ادبیات پژوهشی، تعهد اخلاقی حسابرس در افزایش توانایی وی در تشخیص و واکنش مناسب نسبت به تحریف‌های مالی مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال در یک مطالعه، تعهد اخلاقی حسابرسان با افزایش توانایی آنها در کشف تحریف‌های گزارش مالی مرتبط بوده است به عبارتی تعهد اخلاق حرفه‌ای حسابرس باعث افزایش حساسیت و توجه نسبت به تحریف‌ها و ریسک‌های قلب می‌شود (گولکویست و جویکی^۲، ۲۰۱۵). همچنین، پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که اخلاق حرفه‌ای و ارزش‌های اخلاقی تأثیر مستقیمی بر کیفیت تصمیم‌گیری حرفه‌ای، از جمله حساسیت به ریسک قلب دارند. آسیب‌دیدگی اخلاقی یا ضعف در ارزش‌های اخلاقی می‌تواند باعث کاهش توجه به نشانه‌های ریسک قلب شود (وحیداهواتی و اسیک^۳، ۲۰۲۲).

خودکارآمدی به باور فرد نسبت به توانایی خود در انجام موفقیت‌آمیز کارهای حرفه‌ای اشاره دارد. در حسابرسی، اعتماد به نفس بالای حسابرس در توانایی خود برای تحلیل اطلاعات و تصمیم‌گیری حرفه‌ای باعث می‌شود او بتواند بهتر با چالش‌های پیچیده ریسک قلب مواجه شود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که خودکارآمدی رابطه مثبتی با توانایی کشف قلب دارد و حسابرسان با خودکارآمدی بالاتر عملکرد بهتری در شناسایی موارد قلب از خود نشان می‌دهند (رامادانی و دیگران، ۲۰۲۵). در ادبیات روانشناسی، متغیری همچون خودکارآمدی می‌تواند نقش تعدیل‌گر داشته باشد. به این معنا که حتی اگر حسابرس از تعهد اخلاقی برخوردار باشد، در صورتی که خودکارآمدی (اعتماد به توانایی خود) پایین باشد، ممکن است نتواند به‌طور مؤثر ریسک قلب را درک کرده یا تصمیمات مناسب حرفه‌ای اتخاذ کند. در مقابل، حسابرسانی که هم تعهد اخلاقی بالا و هم خودکارآمدی قوی دارند، توان بیشتری در تشخیص ریسک‌های قلب و اعمال تردید حرفه‌ای دارند. اگرچه هنوز پژوهش‌های دقیق‌اندکی به تدوین مدل تعدیل‌گر خودکارآمدی در این رابطه پرداخته‌اند، شواهد ضمنی از مطالعات مختلف وجود دارد که خودکارآمدی می‌تواند توان حرفه‌ای و عملکرد در کشف قلب را افزایش دهد. نقش تعدیل‌گر خودکارآمدی این است که وابستگی بین تعهد اخلاقی و توان درک و مدیریت ریسک قلب را تقویت می‌کند؛ یعنی افراد با خودکارآمدی بالا بهتر می‌توانند ارزش‌های اخلاقی را در عمل به کار گیرند تا ریسک قلب را شناسایی کنند (پراساتی و ساری^۴، ۲۰۲۴).

^۱ Muterera

^۲ Gullkvist & Jokipii

^۳ Wahidahwati & Asyik

^۴ Prasasti & Sari

برازل^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی، استفاده حسابرس از معیارها برای ارزیابی ریسک تقلب را بررسی کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد اگرچه استانداردهای حسابرسی، معیارهای اضافی را بیان می‌کنند که کمتر در معرض دستکاری مدیریت هستند نتایج نشان می‌دهد که حسابرسان تمایل کمتری به استفاده از این معیارها دارند.

کاظم (۲۰۲۴) در پژوهشی به بررسی ارزیابی ریسک انگیزه‌های مدیریت برای تقلب در حسابرسی‌های مستقل پرداخته است. مطالعه تأکید می‌کند که ارزیابی انگیزه‌های مدیریت مستلزم آن است که حسابرسان فراتر از درک این انگیزه‌ها بروند و مستلزم یک طرز فکر شکاکانه و تحلیلی است. بیدوری و تجادی^۲ (۲۰۲۴) نشان داده‌اند فشار خارجی، نظارت ناکارآمد، کیفیت حسابرس مستقل، تغییرات مکرر حسابرسان و تمایل زیاد به حفظ موقعیت مدیرعامل از عوامل مؤثر بر تقلب در صورت‌های مالی و اندازه شرکت هستند.

یولیانتی^۳ و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی اثر تعهد حرفه‌ای، تعهد به اخلاق و هوش هیجانی بر توانایی کشف تقلب پرداختند. نتایج نشان داد تعهد به اخلاق و هوش هیجانی به طور غیرمستقیم بر توانایی کشف تقلب تأثیر می‌گذارد.

کاظم (۲۰۲۳) در تحقیق دیگری با عنوان استفاده و درک حسابرسان مستقل از عوامل تقلب، نشان داد که صداقت و انگیزه‌های مدیریت ارشد، بحرانی‌ترین عوامل در ارزیابی ریسک تقلب است. بیرامی و همکاران (۱۴۰۴) در پژوهشی دریافتند که خودکارآمدی خلاقانه بر خلاقیت بنیادی حسابرس، خودکارآمدی خلاقانه بر خلاقیت رشد یافته حسابرس و خلاقیت رشد یافته حسابرس بر ارزیابی حسابرس از ریسک تقلب تأثیر معناداری دارند.

کیانی و همکاران (۱۴۰۳) نشان دادند که عوامل مذهبی، انتقادپذیری، نگرش، مسئولیت‌پذیری، رعایت حرمت، حفظ اسرار و اعتماد بر اخلاق حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت دارند.

برزگر و همکاران (۱۴۰۳) در تحقیق خود به بررسی تأثیر مولفه‌های جهت‌گیری اخلاقی حسابرسان بر ارزیابی ریسک تقلب پرداختند. یافته‌ها نشان داد جهت‌گیری اخلاقی بر ریسک تقلب حسابرسان تأثیر مثبت و معناداری دارد.

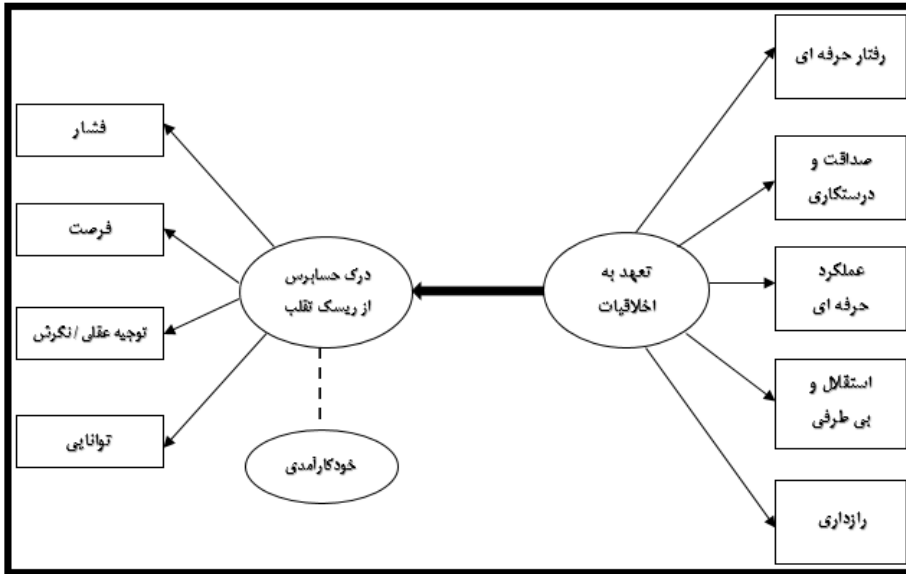
زلفی و یزدانیان (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان ویژگی‌های تاریک شخصیت حسابرسان و تأثیر آنها بر ارزیابی ریسک تقلب دریافتند، ماکیاولیسم و خودشیفتگی حسابرس بر عملکرد وی از ارزیابی ریسک تقلب تأثیرگذار هستند، لیکن جامعه‌ستیزی بر عملکرد حسابرس تأثیرگذار نیست.

بر اساس مبانی نظری و مطالعات انجام شده، مدل مفهومی پژوهش به شکل ذیل می‌باشد:

^۱ Brazel

^۲ Biduri & Tjahjadi

^۳ Yulianti

شکل ۱: مدل مفهومی

مطابق مدل مفهومی و جهت دستیابی به اهداف پژوهش، فرضیه های پژوهش بدین شرح است:

فرضیه اول: تعهد به اخلاقیات بر درک حسابرس از ریسک تقلب تأثیر مثبت و معنادار دارد.

فرضیه دوم: خودکارآمدی، رابطه بین تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب را تعدیل می‌کند.

نوآوری پژوهش

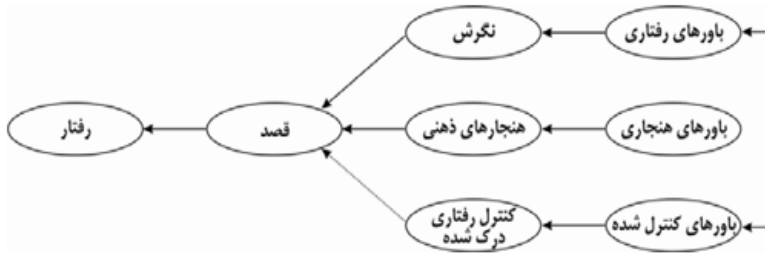
۱. جهت درک و طراحی مدل این مطالعه از تئوری رفتار برنامه ریزی شده آجزن^۱ (۱۹۹۱) استفاده گردیده است. این تئوری، گسترش یافته تئوری عمل منطقی است که قادر به پیش بینی و درک رفتار است. مطابق با این تئوری مهم ترین تعیین کننده رفتار فرد، قصد انجام رفتار است. قصد فرد برای انجام یک رفتار از نگرش نسبت به رفتار، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری ادراک شده حاصل می‌شود. مطابق با شکل ذیل مولفه های این تئوری بدین شرح است:

نگرش نسبت به رفتار: اشاره به درجه ای از ارزیابی یا برآورد شخص از مساعد یا نامساعد بودن رفتار دارد و منعکس کننده اعتقاد شخص نسبت به رفتار و پیامدهای آن می‌باشد.

هنجارهای ذهنی: به معنی درک فشارهای اجتماعی برای اتخاذ یا عدم اتخاذ رفتار است.

کنترل رفتاری ادراک شده: انگیزه یک فرد به وسیله درک وی از میزان دشواری رفتارها و میزان موفقیت وی در انجام یک رفتار، تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

^۱ Ajzen

شکل ۲: تئوری رفتار برنامه ریزی شده؛ اقتباس از آجزن (۱۹۹۱)

۲. در این مطالعه جهت پشتوانه نظری فرضیه های پژوهش از مفهوم اثبات گرایی استفاده شده است. بر این مبنا پژوهش در زمینه پدیده های اجتماعی مبتنی بر مشاهده و تجربه به منظور کشف قوانین حاکم بر رفتارهای اجتماعی خواهد بود. این کشف پژوهشگر را جهت تبیین و پیش بینی رفتارها توانمند خواهد نمود. (سروش، ۱۳۶۶: ۳۷۴). این دیدگاه با تکیه بر تجربه به عنوان تنها منبع معرفت، بر تفکر استقرایی به جای قیاسی تاکید می کند و علوم طبیعی برای دستیابی به شناخت واقعی، باید فقط در راه مشاهده و تجربه گام بردارد و علوم اجتماعی نیز باید علوم طبیعی را الگو قرار داده و تنها به تشریح و تحلیل یافته های تجربی بپردازد (رفیع پور، ۱۳۶۰: ۳۸-۳۷).

۳. در این مطالعه جهت اندازه گیری درک حسابرس از ریسک تقلب بر خلاف پژوهش های پیشین از الماس (لوزی) تقلب استفاده شده است که مطابق آن عوامل ریسک تقلب شامل فشار، فرصت، توجیه عقلی و توانایی می باشد. ادبیات موجود در حوزه تقلب بیشتر بر روی مثلث تقلب (کِرسی، ۱۹۷۳) به عنوان یک چارچوب نظری تمرکز می کند.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر از منظر هدف، جزء مطالعات توصیفی و از نوع پیمایشی و جزو پژوهش های میدانی به شمار می رود. نمونه پژوهش حاضر شامل حسابرسان شاغل در موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی از رده های حسابرس ارشد به بالا می باشد. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد استفاده گردید. پرسشنامه پژوهش شامل مشخصات جمعیت شناختی و سؤالات اصلی پژوهش برای سنجش متغیرها می باشد. در بخش سؤالات اصلی پژوهش تعداد ۷۷ سؤال برای سنجش کل متغیرهای پژوهش استفاده شد. برای اندازه گیری درک حسابرس از ریسک تقلب از پرسشنامه بویل (۲۰۱۵) دربرگیرنده زیرمولفه های فشار، فرصت، توجیه عقلی/نگرش و توانایی، جهت اندازه گیری تعهد به اخلاقیات از پرسشنامه تابنده صالحی (۱۳۹۵) شامل زیرمولفه های رفتار حرفه ای، صداقت و درستکاری، عملکرد حرفه ای، استقلال، بی طرفی و رازداری حسابرس و برای اندازه گیری خودکارآمدی از پرسشنامه شیرر (۱۹۸۲) استفاده گردید. به منظور کاهش خطا به میزان مورد نظر و افزایش میزان اعتبار نتایج از تحلیل های آماری باید تعداد

^۱ Positivism

^۲ Sherer

مناسبی نمونه انتخاب شود. از آنجا که برای تحلیل داده‌ها از روش شناسی مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شده است و این روش تا حدود زیادی با برخی از جنبه‌های رگرسیون چند متغیری شباهت دارد، می‌توان از اصول تعیین حجم نمونه در تحلیل رگرسیون چند متغیری برای تعیین حجم نمونه در مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده نمود. براین اساس حجم نمونه می‌تواند بین ۵ تا ۱۵ مشاهده به ازای هر متغیر اندازه‌گیری شده، تعیین شود (هومن، ۱۳۹۳). بنابراین با توجه به اینکه تعداد گویه (سؤال)های پرسشنامه مورد استفاده در پژوهش حاضر ۷۷ مورد است، حداقل به تعداد ۳۸۵ مشارکت‌کننده (۵*۷۷) نیاز است. پس از تنظیم سوالات پرسشنامه و اطمینان از روایی محتوایی پرسشنامه (از طریق ارجاع پرسشنامه مربوط به هر متغیر به چند تن از اساتید دانشگاه و مدیران و شرکای موسسات حسابرسی و انجام اصلاحات مورد نیاز)، پرسشنامه‌ها به صورت الکترونیکی و کاغذی بین اعضای نمونه توزیع گردید. ۳۸۷ عدد از پرسشنامه‌ها جمع‌آوری گردید و مبنای تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش قرار گرفته است.

تحلیل توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی پاسخگویان

جدول زیر، مجموعه‌ای یکپارچه از اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش را شامل جنسیت، سطح تحصیلات، سن، سابقه کاری، مرتبه شغلی، وضعیت عضویت در جامعه حسابداران رسمی و رتبه مؤسسه محل خدمت ارائه می‌کند. نمونه مورد مطالعه شامل ۳۸۷ نفر بود که ۳۳/۱ درصد از نمونه عضو جامعه حسابداران رسمی بودند.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصدی نمونه بر اساس متغیرهای جمعیت‌شناختی

متغیر	سطح	فراوانی	درصد
سن	کمتر از ۳۰ سال	۱۱۴	۲۹/۵٪
	۳۰ تا ۴۰ سال	۱۶۵	۴۲/۶٪
	۴۱ تا ۵۰ سال	۷۱	۱۸/۳٪
	بیش از ۵۰ سال	۳۷	۹/۶٪
	جمع	۳۸۷	۱۰۰٪
مدرک تحصیلی	کاردانی	۱	۰/۳٪
	کارشناسی	۱۲۲	۳۱/۵٪
	کارشناسی ارشد	۲۳۰	۵۹/۴٪
	دکتری	۳۴	۸/۸٪
	جمع	۳۸۷	۱۰۰٪
مرتبه شغلی	حسابرس ارشد	۱۵۵	۴۰/۱٪
	سرپرست	۷۹	۲۰/۴٪
	سرپرست ارشد	۴۳	۱۱/۱٪
	مدیر	۶۱	۱۵/۸٪

متغیر	سطح	فراوانی	درصد
سابقه کاری	شریک	۴۹	۱۲/۷٪
	جمع	۳۸۷	۱۰۰٪
	کمتر از ۵ سال	۱۱۰	۲۸/۴٪
	۵ تا ۱۰ سال	۱۰۴	۲۶/۹٪
	۱۱ تا ۱۵ سال	۶۰	۱۵/۵٪
	۱۶ تا ۲۰ سال	۴۱	۱۰/۶٪
	بیش از ۲۰ سال	۷۲	۱۸/۶٪
عضویت در جامعه حسابداران رسمی	جمع	۳۸۷	۱۰۰٪
	خیر	۲۵۹	۶۶/۹٪
	بله	۱۲۸	۳۳/۱٪
	جمع	۳۸۷	۱۰۰٪

تحلیل مدل و آزمون فرضیه‌ها

پیش از آزمون فرضیه‌های پژوهش، فرضیه‌های آماری مورد نیاز برای تحلیل‌های بعدی مورد بررسی قرار گرفت. پایایی سازه‌های پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد ارزیابی قرار گرفت. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، آلفای کرونباخ برای تمام سازه‌ها و خرده‌مقیاس‌ها بالاتر از آستانه پذیرش ۰/۷۰ گزارش شد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب پرسشنامه است. همچنین، مقادیر چولگی^۱ و کشیدگی^۲ برای تمام سازه‌ها در محدوده قابل قبول (۲- تا ۲+ برای چولگی و ۷- تا ۷+ برای کشیدگی) قرار داشت که حاکی از تقریباً نرمال بودن توزیع داده‌ها و امکان استفاده از تحلیل‌های مبتنی بر فرض نرمال بودن است.

جدول ۲. شاخص‌های پایایی و توزیع داده‌های سازه‌های پژوهش

سازه اصلی	خرده‌مقیاس	تعداد سوالات	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	آلفای کرونباخ
درک حسابرس از ریسک تقلب	فشار	۶	۳/۲۳	۰/۷۶	-۰/۰۳	-۰/۰۷	۰/۸۱
	فرصت	۶	۳/۳۲	۰/۷۹	-۰/۰۹	-۰/۱۹	۰/۸۴
	توجیه عقلی / نگرش توانایی	۶	۳/۱۳	۰/۸۲	-۰/۰۴	-۰/۵۲	۰/۸۶
	کل سازه	۲۴	۳/۲۳	۰/۶۶	-۰/۲۳	-۰/۲۲	۰/۸۳
	رفتار حرفه ای	۸	۳/۴۵	۰/۹۳	-۰/۳۹	-۰/۷۸	۰/۸۲
تعهد به اخلاقیات	صداقت و درستکاری	۱۰	۳/۵۵	۰/۹۳	-۰/۴۵	-۰/۸۰	۰/۸۵
	عملکرد حرفه ای	۶	۳/۶۳	۰/۹۶	-۰/۵۵	-۰/۶۴	۰/۸۴
	استقلال و بی طرفی	۱۰	۳/۷۰	۱/۰۱	-۰/۵۲	-۰/۷۱	۰/۸۶

^۱ Skewness

^۲ Kurtosis

سازه اصلی	خرده‌مقیاس	تعداد سؤالات	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	آلفای کرونباخ
خودکارآمدی	رازداری	۲	۳/۷۰	۱/۱۰	-۰/۵۹	-۰/۵۷	۰/۸۷
	کل سازه	۳۶	۳/۶۱	۰/۹۳	-۰/۵۳	-۰/۷۴	۰/۹۲
	سازه تک‌بعدی	۱۷	۳/۸۰	۰/۸۱	-۱/۰۰	۰/۵۱	۰/۹۵

در این پژوهش، با توجه به چندبعدی بودن برخی از سازه‌های کلیدی شامل «درک حسابرِس از ریسک تقلب» و «تعهد به اخلاقیات» از رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) با دو مرحله مجزا استفاده شد. در مرحله اول برای هر یک از سازه‌های چندبعدی، مدل اندازه‌گیری مبتنی بر تحلیل عاملی تأییدی (CFA) تدوین و با استفاده از نرم‌افزار AMOS مورد ارزیابی قرار گرفت. در این مدل‌ها خرده‌مقیاس‌های هر سازه (مانند فشار، فرصت، توجیه و توانایی در سازه درک ریسک تقلب) به عنوان متغیرهای پنهان در نظر گرفته شد و سؤالات پرسشنامه به عنوان نشانگرهای (متغیرهای مشاهده‌شده) آن‌ها در مدل وارد گردید. پس از تأیید برازش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری بر اساس شاخص‌های CFI، TLI، RMSEA و χ^2/df ، در مرحله دوم، سازه‌های اصلی به عنوان متغیرهای پنهان در مدل ساختاری نهایی گنجانده شد. این رویکرد مطابق با استانداردهای پیشنهادی در مطالعات SEM است (کلین^۱، ۲۰۱۱) و تضمین‌کننده این است که متغیرهای پنهان وارد شده در مدل ساختاری از روایی سازه و برازش آماری کافی برخوردار هستند.

برای بررسی نقش تعدیلگری خودکارآمدی در رابطه بین تعهد به اخلاقیات و درک حسابرِس از ریسک تقلب از روش تقسیم‌بندی نمونه بر اساس میانه^۲ استفاده شد. این روش که در پژوهش‌های مشابه نیز به کار گرفته شده است (مک‌کینون^۳، ۲۰۰۸)، امکان مقایسه قدرت رابطه بین دو متغیر را در دو سطح بالا و پایین متغیر تعدیلگر فراهم می‌کند. نمونه متشکل از ۳۸۷ نفر، بر اساس میانه نمرات خودکارآمدی به دو گروه تقسیم گردید، گروه خودکارآمدی پایین شامل ۱۸۵ نفر و گروه خودکارآمدی بالا شامل ۲۰۲ نفر گردید. در هر گروه، مدل ساختاری شامل رابطه «تعهد به اخلاقیات بر درک ریسک تقلب» مورد تحلیل قرار گرفت.

^۱ Kline

^۲ median split

^۳ MacKinnon

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول

به منظور بررسی روایی سازه‌های پژوهش، تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول برای متغیرهای «درک حسابرس از ریسک تقلب» و «تعهد به اخلاقیات» با استفاده از نرم‌افزار AMOS انجام شد. نتایج این تحلیل در جداول مربوطه ارائه شده است.

در خصوص متغیر «درک حسابرس از ریسک تقلب»، بارهای عاملی گویه‌ها در مؤلفه‌های فشار، فرصت، توجیه عقلی/نگرش و توانایی همگی معنادار و عمدتاً بالاتر از مقدار قابل قبول (۰/۵) بودند. بارهای عاملی این گویه‌ها در بازه‌ای حدود ۰/۴۹ تا ۰/۷۸ قرار داشت که نشان‌دهنده همبستگی مناسب گویه‌ها با سازه‌های مربوطه است. همچنین، آماره‌های t برای تمامی بارهای عاملی معنادار بوده و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۱ گزارش شده است که حاکی از تأیید روایی همگرایی این مؤلفه‌هاست.

همچنین، برای متغیر «تعهد به اخلاقیات»، نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول نشان داد که گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های تعهد به اخلاقیات شامل رفتار حرفه‌ای، صداقت و درستکاری، عملکرد حرفه‌ای، استقلال و بی‌طرفی، رازداری از بارهای عاملی بالا و معنادار برخوردارند. مقادیر بارهای عاملی در این سازه در دامنه ۰/۵۸ تا ۰/۹۱ قرار داشته و کلیه آماره‌های t در سطح $0/001 <$ معنادار بوده‌اند که بیانگر روایی همگرایی مناسب مؤلفه‌های تعهد به اخلاقیات است.

جدول ۳: نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرحله اول متغیر تعهد به اخلاقیات

متغیر پنهان	نماد متغیر مشاهده شده	بار عاملی	انحراف معیار	آماره t	p-value
رفتار حرفه‌ای	q2.1	۰/۸۹			
	q2.2	۰/۸۷	۰/۰۳	۳۴/۰۶	<۰/۰۰۱
	q2.3	۰/۸۰	۰/۰۵	۲۱/۱۱	<۰/۰۰۱
	q2.4	۰/۷۹	۰/۰۵	۲۰/۷۸	<۰/۰۰۱
	q2.5	۰/۷۲	۰/۰۶	۱۷/۶۰	<۰/۰۰۱
	q2.6	۰/۵۹	۰/۰۶	۱۳/۲۳	<۰/۰۰۱
	q2.7	۰/۷۵	۰/۰۵	۱۸/۶۷	<۰/۰۰۱
صداقت و درستکاری	q2.9	۰/۵۸			
	q2.10	۰/۷۹	۰/۱۰	۱۲/۰۷	<۰/۰۰۱
	q2.11	۰/۹۰	۰/۱۰	۱۲/۹۸	<۰/۰۰۱
	q2.12	۰/۸۴	۰/۱۰	۱۲/۴۹	<۰/۰۰۱
	q2.13	۰/۸۵	۰/۱۰	۱۲/۵۴	<۰/۰۰۱
	q2.14	۰/۸۸	۰/۱۰	۱۲/۸۵	<۰/۰۰۱
	q2.15	۰/۸۸	۰/۱۰	۱۲/۸۵	<۰/۰۰۱
	q2.16	۰/۷۴	۰/۱۱	۱۱/۵۲	<۰/۰۰۱
	q2.17	۰/۸۸	۰/۱۰	۱۲/۸۴	<۰/۰۰۱

متغیر پنهان	نماد متغیر مشاهده شده	بارعاملی	انحراف معیار	آماره t	p-value
عملکرد حرفه ای	q۲.۱۸	۰/۸۹	۰/۱۰	۱۲/۹۰	<۰/۰۰۱
	q۲.۸	۰/۷۵	۰/۰۵	۱۸/۸۴	<۰/۰۰۱
	q۲.۱۹	۰/۸۸			
	q۲.۲۰	۰/۸۵	۰/۰۴	۲۶/۲۸	<۰/۰۰۱
	q۲.۲۱	۰/۹۱	۰/۰۴	۲۴/۶۴	<۰/۰۰۱
	q۲.۲۲	۰/۸۳	۰/۰۴	۲۲/۲۰	<۰/۰۰۱
	q۲.۲۳	۰/۹۰	۰/۰۴	۲۶/۳۲	<۰/۰۰۱
	q۲.۲۴	۰/۹۰	۰/۰۴	۲۶/۰۳	<۰/۰۰۱
استقلال و بی طرفی	q۲.۲۵	۰/۸۴			
	q۲.۲۶	۰/۸۶	۰/۰۴	۲۷/۱۷	<۰/۰۰۱
	q۲.۲۷	۰/۸۸	۰/۰۵	۲۳/۱۳	<۰/۰۰۱
	q۲.۲۸	۰/۸۸	۰/۰۵	۲۳/۰۵	<۰/۰۰۱
	q۲.۲۹	۰/۸۱	۰/۰۵	۲۰/۰۵	<۰/۰۰۱
	q۲.۳۰	۰/۹۱	۰/۰۵	۲۴/۴۱	<۰/۰۰۱
	q۲.۳۱	۰/۸۶	۰/۰۵	۲۱/۹۶	<۰/۰۰۱
	q۲.۳۲	۰/۹۰	۰/۰۵	۲۳/۸۷	<۰/۰۰۱
	q۲.۳۳	۰/۸۵	۰/۰۵	۲۱/۸۰	<۰/۰۰۱
	q۲.۳۴	۰/۸۲	۰/۰۵	۲۰/۵۳	<۰/۰۰۱
رازداری	q۲.۳۵	۰/۹۰			
	q۲.۳۶	۰/۹۱	۰/۰۴	۲۸/۱۱	<۰/۰۰۱

جدول ۴: نتایج تحلیل عاملی تاییدی مرحله اول متغیر درک حسابرس از ریسک تقلب

متغیر پنهان	نماد متغیر مشاهده شده	بارعاملی	انحراف معیار	آماره t	p-value
فشار	q۱.۱	۰/۶۴			
	q۱.۲	۰/۶۳	۰/۰۸	۱۱/۶۸	<۰/۰۰۱
	q۱.۳	۰/۵۷	۰/۰۹	۹/۱۱	<۰/۰۰۱
	q۱.۴	۰/۷۴	۰/۱۱	۱۱/۰۲	<۰/۰۰۱
	q۱.۵	۰/۵۸	۰/۱۰	۹/۲۲	<۰/۰۰۱
	q۱.۶	۰/۶۱	۰/۱۰	۹/۵۳	<۰/۰۰۱
	q۱.۷	۰/۵۸			
فرصت	q۱.۸	۰/۶۰	۰/۰۶	۱۶/۱۱	<۰/۰۰۱
	q۱.۹	۰/۷۵	۰/۱۳	۱۰/۲۹	<۰/۰۰۱

متغیر پنهان	نماد متغیر مشاهده شده	بارعاملی	انحراف معیار	آماره t	p-value
توجیه عقلی/نگرش	q1.10	۰/۶۸	۰/۱۲	۹/۸۶	<۰/۰۰۱
	q1.11	۰/۶۵	۰/۱۱	۹/۸۳	<۰/۰۰۱
	q1.12	۰/۶۷	۰/۱۱	۹/۶۳	<۰/۰۰۱
	q1.13	۰/۷۲			
	q1.14	۰/۷۰	۰/۰۷	۱۳/۰۷	<۰/۰۰۱
	q1.15	۰/۶۷	۰/۰۷	۱۲/۴۰	<۰/۰۰۱
	q1.16	۰/۷۴	۰/۰۸	۱۲/۰۶	<۰/۰۰۱
	q1.17	۰/۷۲	۰/۰۷	۱۳/۵۱	<۰/۰۰۱
	q1.18	۰/۷۵	۰/۰۷	۱۳/۹۱	<۰/۰۰۱
توانایی	q1.19	۰/۴۹			
	q1.20	۰/۷۱	۰/۱۷	۸/۶۴	<۰/۰۰۱
	q1.21	۰/۶۳	۰/۱۳	۹/۶۴	<۰/۰۰۱
	q1.22	۰/۷۶	۰/۲۰	۸/۱۱	<۰/۰۰۱
	q1.23	۰/۷۲	۰/۱۷	۸/۶۸	<۰/۰۰۱
	q1.24	۰/۷۸	۰/۲۲	۷/۷۶	<۰/۰۰۱

تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم

با توجه به ماهیت چندبعدی سازه‌های «درک حسابرِس از ریسک تقلب» و «تعهد به اخلاقیات»، در گام بعدی تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم اجرا شد. در این مرحله، مؤلفه‌های استخراج‌شده در تحلیل مرتبه اول به‌عنوان شاخص‌های سازه‌های مرتبه دوم در مدل اندازه‌گیری وارد شدند.

نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم نشان داد که مؤلفه‌های فشار، فرصت، توجیه عقلی/نگرش و توانایی، بارهای عاملی معناداری بر سازه «درک حسابرِس از ریسک تقلب» دارند. مقادیر بارهای عاملی این مؤلفه‌ها در دامنه ۰/۴۴ تا ۰/۸۷ قرار داشته و کلیه آماره‌های t مربوطه در سطح <۰/۰۰۱ معنادار گزارش شده‌اند. این یافته‌ها بیانگر آن است که مؤلفه‌های مذکور به‌طور مناسب سازه کلی درک ریسک تقلب را تبیین می‌کنند. همچنین، نتایج CFA مرتبه دوم برای سازه «تعهد به اخلاقیات» نشان داد که مؤلفه‌های تعهد به اخلاقیات شامل مولفه‌های رفتار حرفه‌ای، صداقت و درستکاری، عملکردحرفه‌ای، استقلال و بی‌طرفی و رازداری از بارهای عاملی بالا و معنادار برخوردارند. بارهای عاملی این مؤلفه‌ها در بازه ۰/۸۷ تا ۰/۹۶ قرار داشته و تمامی ضرایب در سطح <۰/۰۰۱ معنادار بوده‌اند که حاکی از روایی سازه مطلوب تعهد به اخلاقیات به‌عنوان یک متغیر مرتبه دوم است.

در مجموع، نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم، روایی سازه متغیرهای پنهان پژوهش را تأیید کرده و نشان می‌دهد که مدل اندازه‌گیری از کفایت لازم برای آزمون مدل ساختاری و بررسی فرضیه‌های پژوهش برخوردار است.

جدول ۵: نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرحله دوم متغیر درک حسابرِس از ریسک تقلب و تعهد به اخلاقیات

متغیر پنهان	مولفه	بارعاملی	انحراف معیار	آماره t	p-value
درک حسابرِس از ریسک تقلب	فشار	۰/۶۱			
	فرصت	۰/۷۵	۰/۱۱	۱۲/۰۳	<۰/۰۰۱
	توجیه عقلی نگرش	۰/۸۳	۰/۱۲	۱۲/۳۲	<۰/۰۰۱
	توانایی	۰/۸۰	۰/۱۱	۱۱/۹۸	<۰/۰۰۱
تعهد به اخلاقیات	رفتار حرفه ای	۰/۹۳			
	صداقت و درستکاری	۰/۹۶	۰/۰۳	۳۸/۳۴	<۰/۰۰۱
	عملکرد حرفه ای	۰/۹۳	۰/۰۳	۳۳/۶۵	<۰/۰۰۱
	استقلال و بی طرفی	۰/۹۳	۰/۰۳	۳۴/۵۴	<۰/۰۰۱
	رازداری	۰/۸۷	۰/۰۴	۲۸/۱۵	<۰/۰۰۱

روایی همگرایی سازه‌ها با استفاده از میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) و پایایی ترکیبی (CR) ارزیابی شد. نتایج نشان داد که مقدار CR برای هردو سازه بالاتر از ۰/۷۰ بوده است. مقدار AVE نیز برای هر دو سازه فراتر از ۰/۵۰ گزارش شد که بیانگر اعتبار ساختاری مطلوب مدل اندازه‌گیری است.

جدول ۶: روایی همگرا و پایایی سازه‌ها

سازه	تعداد گویه	CR	AVE
درک حسابرِس از ریسک تقلب	۴	۰/۸۴	۰/۵۷
تعهد به اخلاقیات	۳	۰/۹۶	۰/۸۵

به‌منظور بررسی روایی واگرا، از معیار فورنل-لارکر استفاده شد. نتایج نشان داد جذر میانگین واریانس استخراج‌شده ($\sqrt{AVE}$) هر سازه از همبستگی آن با سایر سازه‌ها بزرگ‌تر است که بیانگر روایی واگرای مناسب سازه‌ها می‌باشد.

جدول ۷: روایی واگرا (معیار فورنل-لارکر)^۱

سازه	درک حسابرِس از ریسک تقلب	تعهد به اخلاقیات
درک حسابرِس از ریسک تقلب	۰/۷۵۵	۰/۲۶۳
تعهد به اخلاقیات	۰/۲۶۳	۰/۹۲۱

اعداد روی قطر اصلی: جذر (VAVE) AVE و اعداد خارج از قطر: همبستگی بین سازه‌ها

به‌منظور ارزیابی برازش کلی مدل، از شاخص‌های مختلف برازش در نرم‌افزار AMOS استفاده شد. نتایج نشان داد مقدار نسبت کای‌دو به درجه آزادی (χ^2/df) برابر با ۶/۹۸۴ است که در محدوده قابل قبول قرار دارد. همچنین، شاخص‌های برازش مطلق و تطبیقی شامل (GFI (۰/۹۱۰)، ($AGFI$ (۰/۸۳۱)، (CFI (۰/۹۵۹)، (TLI (۰/۹۳۹)، (IFI (۰/۹۵۹) و (NFI (۰/۹۵۹) همگی بالاتر از مقدار آستانه ۰/۹۰ بوده و حاکی از برازش مناسب مدل است. مقدار شاخص RMR برابر با ۰/۰۲۲ به‌دست آمد که کمتر از مقدار

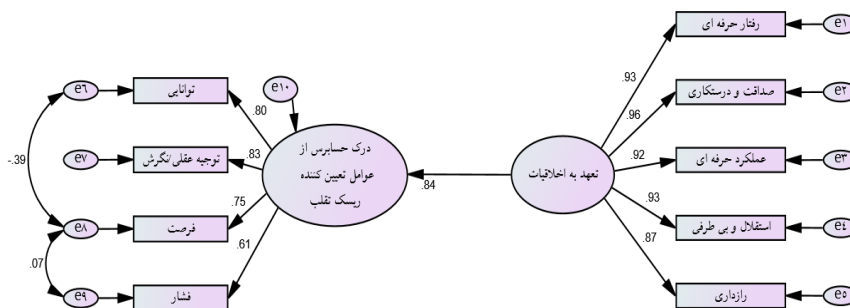
^۱ Fornell-Larcker

آستانه ۰/۰۵ بوده و نشان‌دهنده خطای باقیمانده اندک مدل می‌باشد. علاوه بر این، مقدار RMSEA برابر با ۰/۱۲۵ و مقدار PCLOSE برابر با ۰/۰۰۰ به دست آمد که بیانگر برازش قابل قبول مدل با داده‌های پژوهش است. در مجموع، نتایج شاخص‌های برازش نشان می‌دهد مدل پیشنهادی از برازش مناسبی برخوردار بوده و می‌توان آن را برای آزمون فرضیه‌های پژوهش مورد استفاده قرار داد.

۴. یافته‌های پژوهش

تحلیل مدل ساختاری و آزمون فرضیه تعدیلگری خودکارآمدی

قبل از بررسی تعدیلگری خودکارآمدی، رابطه تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب در کل نمونه مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن به صورت زیر به دست آمد:

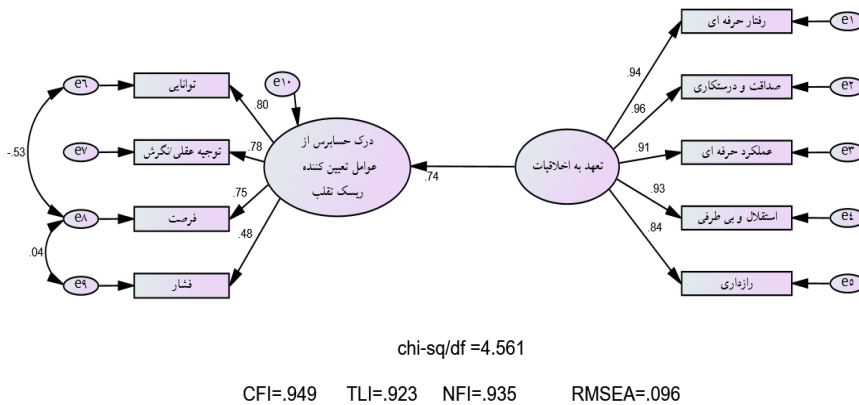

$$\text{chi-sq/df} = 6.984$$

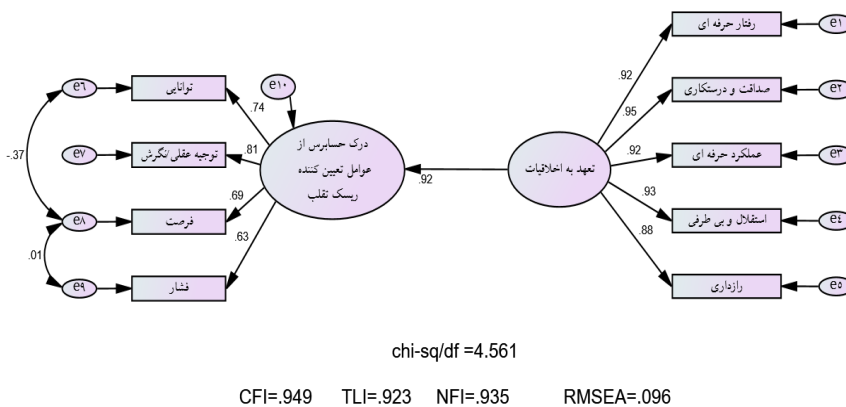
$$\text{CFI} = .959 \quad \text{TLI} = .939 \quad \text{NFI} = .953 \quad \text{RMSEA} = .125$$

شکل ۳. بررسی مدل «تعهد به اخلاقیات - درک ریسک تقلب»

نتایج نشان می‌دهد که رابطه بین تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب، مستقیم و مثبت و معنی دار است به طوری که شدت آن ۰/۸۴ بوده و سطح معنی دار آن کمتر از ۰/۰۵ است که در جدول بعدی نیز ارائه شده است. به منظور بررسی تعدیلگری خودکارآمدی، مدل در هر دو گروه اجرا شد و نتایج آن مورد مقایسه قرار گرفت:

شکل ۴. بررسی مدل «تعهد به اخلاقیات - درک ریسک تقلب» در گروه خودکارآمدی پایین

شکل ۵. بررسی مدل «تعهد به اخلاقیات- درک ریسک تقلب» در گروه خودکارآمدی بالا

نتایج تحلیل مدل در سه گروه در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۸: مقایسه ضریب مسیر «تعهد به اخلاقیات - درک ریسک تقلب»

گروه	حجم نمونه	ضریب مسیر (β)	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معناداری (p-value)
کل نمونه	۳۸۷	۰/۸۳۵	۰/۰۳۶	۱۲/۱۶	< ۰/۰۰۱
خودکارآمدی پایین	۱۸۵	۰/۷۴۵	۰/۰۴۹	۵/۹۳۹	< ۰/۰۰۱
خودکارآمدی بالا	۲۰۲	۰/۹۱۶	۰/۰۴۹	۹/۶۹۴	< ۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، رابطه بین تعهد به اخلاقیات و درک ریسک تقلب در هر سه گروه مثبت و معنادار است. در حالت تعدیلگر، ضریب مسیر در گروه خودکارآمدی بالا (۰/۹۱۶) به‌طور قابل توجهی قوی‌تر از گروه خودکارآمدی پایین (۰/۷۴۵) است. همچنین این دو ضریب از نظر آماری باهم مقایسه شدند که مقدار ($t = -2/636$) با درجه آزادی مناسب، نشان‌دهنده معناداری آماری تفاوت بین دو ضریب است (زیرا $1/96 > |t|$ معمولاً نشان‌دهنده معناداری در سطح ۰/۰۵ یا ۰/۰۱ است). این یافته نشان می‌دهد که خودکارآمدی، رابطه بین تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب را تقویت می‌کند.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش با تمرکز بر رویکرد رفتاری در حسابرسی تلاش گردید تا نقش تعهد به اخلاقیات و خودکارآمدی بر ادراک حسابرس از عوامل تعیین‌کننده ریسک تقلب در صورتهای مالی بررسی شود. هدف اصلی مطالعه ارائه تصویری منسجم از چگونگی تأثیر عوامل اخلاقی و حرفه‌ای در تبیین ادراک حسابرسان از ریسک تقلب بود؛ امری که با توجه به افزایش پیچیدگی محیط‌های اقتصادی و حساسیت بالای ذی‌نفعان نسبت به کیفیت حسابرسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد که تعهد به اخلاقیات نقش محوری و تعیین‌کننده‌ای در درک حسابرس از ریسک تقلب ایفا می‌کند. حسابرسانی که از سطح بالاتری از تعهد اخلاقی برخوردارند، حساسیت بیشتری نسبت به نشانه‌ها و شرایط مستعد تقلب دارند و در ارزیابی عوامل مرتبط با فشار، فرصت، توجیه و توانایی، دقت و وسواس حرفه‌ای بیشتری از خود نشان می‌دهند. این یافته بیانگر آن است که اخلاقیات، نه‌تنها به عنوان یک الزام هنجاری، بلکه به‌عنوان یک سازوکار شناختی-رفتاری مؤثر می‌تواند کیفیت قضاوت حسابرس را در مراحل کلیدی حسابرسی بهبود بخشد. به بیان دیگر، تعهد به اخلاقیات موجب می‌شود حسابرس با نگاه مسئولانه‌تر و دقیق‌تری به اطلاعات مالی بنگرد و احتمال نادیده گرفتن نشانه‌های تقلب کاهش یابد.

یکی از یافته‌های مهم و نوآورانه این پژوهش، تأیید نقش تعدیلگر خودکارآمدی در رابطه بین تعهد به اخلاقیات و درک حسابرس از ریسک تقلب است. نتایج تحلیل چند گروهی نشان داد که اگرچه تعهد به اخلاقیات در هر دو گروه حسابرسان با خودکارآمدی بالا و پایین، تأثیر مثبت و معناداری بر درک ریسک تقلب دارد، اما شدت این رابطه در گروه دارای خودکارآمدی بالا به‌مراتب قوی‌تر است. این نتیجه بیانگر آن است که خودکارآمدی، توانایی حسابرس را در تبدیل تعهد اخلاقی به رفتار و قضاوت حرفه‌ای مؤثر افزایش می‌دهد. به بیان دیگر، تعهد اخلاقی زمانی بیشترین اثرگذاری را بر درک ریسک تقلب دارد که با باور قوی حسابرس به توانمندی‌های حرفه‌ای خود همراه باشد. بر اساس این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که تعهد به اخلاقیات و خودکارآمدی نه‌تنها به صورت مستقل بلکه در تعامل با یکدیگر، نقش اساسی در بهبود قضاوت حرفه‌ای حسابرسان و ارتقای کیفیت ارزیابی ریسک تقلب ایفا می‌کنند. این تعامل نشان می‌دهد که صرفاً

وجود ارزش‌های اخلاقی بدون احساس توانمندی فردی ممکن است به اقدام حرفه‌ای مؤثر منجر نشود و بالعکس، توانمندی فردی بدون پایبندی اخلاقی نیز می‌تواند زمینه‌ساز رفتارهای فرصت‌طلبانه یا غفلت از مسئولیت‌های حرفه‌ای گردد. از این‌رو، رویکردی جامع که هم به تقویت اخلاقیات حرفه‌ای و هم به ارتقای خودکارآمدی حسابربان توجه داشته باشد برای بهبود کیفیت حسابرسی ضروری است.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که تعهد به اخلاقیات حسابربان تأثیر قابل توجه و مثبتی بر درک آن‌ها از ریسک تقلب دارد. این یافته با برخی از مطالعات پیشین همسو است که نشان می‌دهند تعهد به اعمال اخلاق، شک و تردید در ارزیابی منصفانه بودن صورت‌های مالی را افزایش می‌دهد؛ بنابراین، حسابربان قادر به تشخیص تقلب هستند. به عبارتی حسابربانی که در سازمان‌هایی با فضای اخلاقی بسیار بالا کار می‌کنند، قادر به تشخیص تقلب خواهند بود. در واقع، فردی که به اخلاق متعهد است، خطاها در گزارش‌دهی را کاهش می‌دهد. به طور کلی، جهت‌گیری اخلاقی تأثیر مثبت و معناداری بر ریسک تقلب حسابربان دارد. در واقع وجود انتظارات مثبت در بستر جامعه و محیط حرفه‌ای، پویایی بیشتری در عملکردهای مؤثر و مستقل حسابربان ایجاد می‌کند، زیرا انگیزه‌ها می‌توانند فلسفه حرفه‌ای حسابربان در نحوه کار را افزایش دهند. (وروی و آساره، ۲۰۲۲)، (دمک و همکاران، ۲۰۲۲)، (فردینانسا و همکاران، ۲۰۲۲)، و (برزگر و همکاران، ۱۴۰۳). از سوی دیگر، نقش تعدیل‌گر خودکارآمدی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که حسابربان با سطح بالای خودکارآمدی، رابطه بین تعهد به اخلاقیات و درک ریسک تقلب را قوی‌تر تجربه می‌کنند، در حالی که این رابطه در حسابربان با خودکارآمدی پایین ضعیف‌تر است. این یافته با مطالعات راستی‌آزمایی و همکاران (۲۰۲۱)، کیانی و همکاران (۱۴۰۳)، نویدی عباسپور و سلحشور (۱۴۰۱) و مهربان‌پور و تله‌جودی (۱۴۰۰) همخوانی دارد که تأیید می‌کنند خودکارآمدی می‌تواند عملکرد فردی را حتی در وظایف پیچیده بهبود بخشد و ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند اخلاق حرفه‌ای حسابربان را تقویت کند. از طرفی باور به خودکارآمدی و حساسیت اخلاق حرفه‌ای حسابربان بر عملکرد آنها تأثیر دارد و حسابربانی که دارای توانایی‌های بیشتری (عوامل فردی) هستند عوامل ریسک را بهتر درک می‌کنند.

این یافته‌ها کاملاً همسو با نتایج پژوهش حاضر است و نشان می‌دهد که عوامل اخلاقی و حرفه‌ای، نقش اساسی در ارتقای دقت و حساسیت حسابربان نسبت به ریسک‌های تقلب ایفا می‌کنند. به طور کلی، این پژوهش نشان می‌دهد که تمرکز بر ارتقای ویژگی‌های اخلاقی و حرفه‌ای حسابربان می‌تواند به درک مناسبی از عوامل تعیین‌کننده ریسک تقلب در صورتهای مالی کمک کند.

پیشنهادهای کاربردی حاصل از نتایج پژوهش

با توجه به موضوعات بررسی شده در این پژوهش، پیشنهادات زیر برای انجام پژوهش‌های آتی ارائه می‌گردد:

- تأثیر سایر متغیرهای فردی و سازمانی بر ادراک ریسک تقلب مانند فرهنگ سازمانی و تردید

حرفه‌ای

- تأثیر گزارشگری تخلفات و سایر مولفه‌های اخلاقی بر ادراک ریسک تقلب
- تأثیر فناوری‌های نوین حسابرسی بر کیفیت حسابرسی و ادراک ریسک تقلب

- تأثیر فشارهای سازمانی بر رفتارهای کاهنده کیفیت حسابرسی و ادراک ریسک تقلب

منابع

- برزگر، سعید. حمیدیان، محسن و جعفری، سیده محبوبه (۱۴۰۳). تأثیر مولفه های جهت گیری اخلاقی بر ارزیابی ریسک تقلب حسابرسان مستقل. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۳(۵۲)، ۳۷۱-۳۸۵
https://www.jmaak.ir/article_23293.html
- بیرامی، لاله. جهانگیرنیا، حسین. بنی مهد، بهمن. ایزد پور، مصطفی و مقدم، حسین (۱۴۰۴). اثر خودکارآمدی حسابرس بر ارزیابی ریسک تقلب با نقش میانجی خلاقیت بنیادی و رشد یافته حسابرس. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۴(۵۴)، ۲۳۹-۲۵۰
https://www.jmaak.ir/article_23574.html
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۶۰). کندوکاو ها و پنداشته ها. تهران: شرکت سهامی/انتشار.
- زلفی، سوسن و یزدانیان، نرگس (۱۴۰۲). ویژگی های تاریک شخصیت حسابرسان و تأثیر آنها بر ارزیابی ریسک تقلب. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۵(۵۷)، ۱۷۹-۲۰۶.
- ساریخانی، مهدی. ایزدی نیا، ناصر و دائی کریم زاده، سعید (۱۳۹۸). بررسی قصد گزارشگری تقلب با استفاده از تئوری رفتار برنامه ریزی شده و نقش تعدیلگری شدت اخلاقی. *دانش حسابداری مالی*، ۱۶(۱)، ۷۵-۱۰۵
 doi: ۱۰.۳۰۴۷۹/jfak.۲۰۱۹.۹۳۳۵.۲۲۷۱
- سروش، عبدالکریم (۱۳۶۶). تفرج صنع. تهران: سروش.
- صالحی، تابنده (۱۳۹۵). رابطه اخلاق حرفه ای حسابرس و کیفیت حسابرسی. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۱(۳)، ۷۷-۸۶
<http://ethicsjournal.ir/article-۱-۳۷۴-fa.html>
- طاهری، مسعود. ایزدی نیا، ناصر و مؤیدفر، رزیتا (۱۴۰۰). مقایسه مدل های تقلب در تعدیل برنامه حسابرسی. *پژوهش های تجربی حسابداری*، ۱۱(۴)، ۳۳-۵۴
 doi: ۱۰.۲۲۰۵۱/jera.۲۰۱۹.۲۲۳۴۳.۲۱۹۷
- کیانی، م. جشیدی نوید، ب. غنبری، م (۱۴۰۳). بررسی تأثیر ویژگی های شخصیتی بر ارتقای اخلاق حرفه ای حسابرسی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۵(۵۱)، ۳۵۲-۳۳۷
https://www.jmaak.ir/article_22700.html
- مهربان پور، م. و تله جردی، ع. گ (۱۴۰۰). تدوین مدل عوامل اثرگذار بر ارزیابی ریسک تقلب در ایران. *فصلنامه دانش حسابرسی*، ۲۱(۸۵)، ۱۱۰-۱۳۵
<http://danesh.dmk.ir/article-۱-۲۳۵۳-fa.html>
- نویدی عباسپور، ا و سلحشور، س (۱۴۰۱). بررسی تأثیر تضاد نقش، باور به خودکارآمدی و حساسیت اخلاق حرفه ای حسابرسان بر عملکرد آنها با تأکید بر هوش عاطفی حسابرس. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۴(۱۴)، ۹۶-۷۷
 doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/iaar.۲۰۲۲.۱۶۲۳۹۳
- هومن، حیدرعلی (۱۳۹۳). مدل یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل، چاپ هفتم، سمت، تهران.

References

- Asare, S., Wright, A. and Zimbelman, M. (۲۰۱۵). Challenges facing auditors in detecting financial statement fraud: Insights from fraud investigations. *Journal of Forensic and Investigative Accounting* ۷ (۲): ۶۳-۱۱۱.
http://web.nacva.com/JFIA/Issues/JFIA-۲۰۱۵-۲_۴.pdf

- Bandura, A. (۱۹۸۶), *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*, Prentice-Hall.
- Barzegar, S., Hamidian, M. and jaefari, M. (۲۰۲۴). The effect of ethical orientation components on independent auditors' fraud risk assessment. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, ۱۲(۵۲), ۳۷۱-۳۸۵. https://www.jmaak.ir/article_۲۳۲۹۳_۲bc۱۶f۱۱۷۱۹c۶۰۴۴۵۰e۹۲d۸۹۸ed۱۹۵۸۵.pdf [In Persian].
- Baotham S ,Ussahawanitchakit P. (۲۰۰۹). Audit independence ,quality ,and credibility: effects on reputation and sustainable success of CPAs in Thailand. *International Journal of Business Research*, ۹(۱):۱-۲۵. http://khoon.msu.ac.th/_dir/fulltext/full۱۰۳/sumintorn۱۳۴۴۱۵
- Biduri, S., & Tjahjadi, B. (۲۰۲۴). Determinants of financial statement fraud: The perspective of pentagon fraud theory (evidence on Islamic banking companies in Indonesia). *Journal of Islamic Accounting and Business Research*. <https://doi.org/۱۰.۱۱۰۸/JIABR-۰۸-۲۰۲۲-۰۲۱۳>
- Brazel, J. F., Jones, K. L., & Lian, Q. (۲۰۲۴). Auditor use of benchmarks to assess fraud risk: The case for industry data. *Journal of Forensic Accounting Research*, ۹(۱), ۲۳-۵۷. <https://doi.org/۱۰.۲۳۰۸/JFAR-۲۰۲۳-۰۳۷>
- Boyle, D.M., DeZoort, T., and Hermanson, D.R. (۲۰۱۵). The effect of alternative fraud model use on external auditors' fraud risk judgments. *Journal of Accounting and Public Policy* ۳۴ (۶): ۵۷۸ -۵۹۶. <https://doi.org/۱۰.۱۰۱۶/j.jaccpubpol.۲۰۱۵.۰۵.۰۰۶>
- Bouhawia M ,Gugus I ,Zaki B. (۲۰۱۵). The effect of working experience , integrity ,competence ,and organizational commitment on audit quality. *IOSR Journal of Economics and Finance*, ۶(۴), ۶۰-۶۷, <https://www.iosrjournals.org/iosr-jef/papers/Vol۶-Issue۴/Version-۲/G۰۶۴۲۶۰۶۷.pdf>
- Cressey, D. (۱۹۷۳). *Other People's Money: A Study in the Social Psychology of Embezzlement*. Patterson Smith, Montclair, NJ.
- Dammak, S., Mbarek, S. and Jmal, M. (۲۰۲۴). The Machiavellianism of Tunisian accountants and whistleblowing of fraudulent acts. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. ۲۲(۳) pp. ۷۲۸-۷۵۱, doi: <https://doi.org/۱۰.۱۱۰۸/JFRA-۰۹-۲۰۲۱-۰۲۹۶>
- Ferdiansah, M.I., Chong, V.K., Wang, I.Z. and Woodliff, D.R. (۲۰۲۲). The effect of ethical commitment reminder and reciprocity in the workplace on misreporting. *Journal of Business Ethics*, ۱۸۶, ۳۲۵-۳۴۵, <https://doi.org/۱۰.۱۰۰۷/s۱۰۵۵۱-۰۲۲-۰۵۲۳۷-۴>
- Gendron Y ,Suddaby R ,Lam H. (۲۰۰۶). An examination of the ethical commitment of professional accountants to auditor independence. *Journal of Business Ethics*, ۶۴(۱):۱۶۹-۱۹۳. <https://doi.org/۱۰.۱۰۰۷/s۱۰۵۵۱-۰۵-۳۰۹۵-۷>

- Gullkvist, B., & Jokipii, A. (۲۰۱۵). Factors influencing auditors' self-perceived ability to assess fraud risk. *Nordic Journal of Business*, ۶۴(۱), ۴۰-۶۳, http://njb.fi/wp-content/uploads/۲۰۱۵/۰۶/Gullkvist_etal.pdf
- Hosseini, S.H., (۲۰۲۰), Mediation Effect of Self-efficacy on Causal Relationship between Auditors Goal Orientation and Judgment performance, *audit knowledge*, ۲۰(۸۰):۲۱۵-۲۴۰. <http://danesh.dmk.ir/article-۱-۲۱۵۵-en.html>
- Hooman, H. A. (۲۰۱۴). Structural equation modeling with LISREL software applications (۷th ed.). Tehran: *SAMT Press* [In Persian].
- Huang, S.Y., C. Lin, A. Chiu, and D. Yen. (۲۰۱۷). Fraud detection using fraud triangle risk factors. *Information Systems Frontiers*. ۱۹ (۶): ۱۳۴۳-۱۳۵۶. DOI: ۱۰,۱۰۰۷/s۱۰۷۹۶-۰۱۶-۹۶۴۷-۹
- Kassem, R. (۲۰۲۳). External auditors' use and perceptions of fraud factors in assessing fraudulent financial reporting risk (FFRR): Implications for audit policy and practice. *Security Journal*, ۳۷, ۸۷۵-۹۰۲. <https://doi.org/۱۰,۱۰۵۷/s۴۱۲۸۴-۰۲۳-۰۰۳۹۹-w>.
- Kassem, R. (۲۰۲۴). Beyond the numbers: Assessing the risk of management motives for Fraud in External Audits. *Journal of Accounting Literature*. <https://doi.org/۱۰,۱۱۰۸/JAL-۰۲-۲۰۲۴-۰۰۱۸>
- kiani, M., Jashidi Navid, B., Ghanbari, M. and masoudi, J. (۲۰۲۴). Investigating the effect of personality traits on the promotion of auditing professional ethics. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, ۱۲(۵۱), ۳۳۷-۳۵۲. https://www.jmaak.ir/article_۲۲۷۰۰.html, [In Persian].
- Kline, R. B. (۲۰۱۱). Principles and practice of structural equation modeling (۳rd ed.). *Guilford Press*.
- Lowe, D. J., Reckers, P. M. J., & Sauciu, A. K. (۲۰۲۳). The influence of professional commitment and rationalization-discrediting interventions on unethical audit decisions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, ۴۲(۳), ۸۷-۱۰۶. <https://doi.org/۱۰,۲۳۰۸/AJPT-۲۰۲۰-۰۶۸>
- MacKinnon, D. P. (۲۰۰۸). Introduction to statistical mediation analysis. *Routledge*. DOI: ۱۰,۴۳۴/۹۷۸۰۲۰۳۸۰۹۵۵۶.
- Mehrabanpour M, Godarz Talejerdi A. (۲۰۲۱). Developing a model of influential factors for fraud risk assessment in Iran. *audit knowledge*; ۲۱(۸۵) :۱۱۰-۱۳۵. <http://danesh.dmk.ir/article-۱-۲۳۵۳-fa.html> [In Persian].
- Meigs W. (۱۹۹۹). Auditing principles. Translation by: Arbab soleymany A , Nafary M. (۲۰۰۲). Tehran: Corporate Audit.
- Muterera, J. (۲۰۲۴). Validation of the auditor's self-efficacy scale. *Journal of Finance and Accounting*, ۱۲(۱), ۴۳-۵۱. <https://doi.org/۱۰,۱۲۶۹۱/jfa-۱۲-۱-۳>
- Navidi Abbaspour, E. and Salahshour, S. (۲۰۲۲). Investigating the Effect of Auditor's Role Ambiguity, Belief in Self-Efficacy and Professional Ethics Sensitivity on their Performance Emphasizing Emotional Intelligence. *Accounting and Auditing Research*, 14(۵۵), ۷۷-۹۶. doi: ۱۰,۲۲۰۳۴/iaar.۲۰۲۲,۱۶۲۳۹۳ [In Persian].
- Pflugrath G ,Martinov-Bennie N ,Chen L. (۲۰۰۷). The impact of codes of ethics and experience on auditor judgments. *Managerial Auditing Journal*, ۲۲(۶),

- ۵۶۶-۵۸۹, DOI: ۱۰.۱۱۰۸/۰۲۶۸۶۹۰۰۷۱۰۷۵۹۳۸۹
- Prasasti, A. D., & Sari, Y. M. (۲۰۲۴). Professional scepticism, auditor experience, and self-efficacy on audit judgement. *KnE Social Sciences*, 9(۱۶), ۳۳-۴۶. <https://doi.org/۱۰.۱۸۵۰۲/kss.v9i۱۶.۱۶۲۳۲>
- Rafipour, F. (۱۹۸۱). *Kandokavha va pandashteha*. Tehran, Iran: Sherkat Sahami Enteshar [In Persian].
- Ramadhany, A. A., Erlina, E., Sadalia, I., & Fachrudin, K. A. (۲۰۲۵). Enhancing fraud detection performance: The interplay of red flag awareness, self-efficacy, and professional skepticism. *Journal of Risk and Financial Management*, ۱۸(۶), ۳۰۱. <https://doi.org/۱۰.۳۳۹۰/jrfm۱۸۰۶۰۳۰۱>
- Rogošić, A., & Perica, I. (۲۰۲۳). Affective professional commitment and accounting ethics principles: Examining the mediating role of the code of ethics. *Economic Research – Ekonomska istraživanja*, ۳۶(۱), ۴۸۰-۴۹۸. DOI: ۱۰.۱۰۸۰/۱۳۳۱۶۷۷X.۲۰۲۲.۲۰۷۷۷۹۱
- Rustiarini, N. W., Yuesti, A., & Gama, A. W. S. (۲۰۲۱). Public accounting profession and fraud detection responsibility: The role of self-efficacy and professional commitment. *Journal of Accounting Research*. DOI: ۱۰.۱۱۰۸/JFC-۰۷-۲۰۲۰-۰۱۴۰.
- Salehi, T. (۲۰۱۷). Relationship between Auditor Professional Ethics and Audit Quality. *Ethics in Science and Technology*; ۱۱ (۳): ۷۷-۸۶, <http://ethicsjournal.ir/article-۱-۳۷۴-fa.html> [In Persian].
- Sherer, M. et al. (۱۹۸۲). The Self-Efficacy Scale: Construction and Validation. *Psychological Reports*, ۵۱(۲), ۶۶۳-۶۷۱. DOI: ۱۰.۲۴۶۶/pr.۰۱۹۸۲.۵۱.۲.۶۶۳
- Turley, S., Humphrey, C., Samsonova-Taddei, A., Siddique, J., Woods, M., Basoudis, I., Richard, C. (۲۰۱۶). Skills, Competencies and The Sustainability of the Modern Audit. *The Institute of Chartered Accountants in Scotland (ICAS) and The Financial Reporting Council (FRC)*.
- Tümmeler, M., & Quick, R. (۲۰۲۵). How to detect fraud in an audit: A systematic review of experimental literature. *Management Review Quarterly*. <https://doi.org/۱۰.۱۰۰۷/s۱۱۳۰۱-۰۲۴-۰۰۴۸۰-۷>
- Verwey, I.G.F. and Asare, S.K. (۲۰۲۲), The joint effect of ethical idealism and trait skepticism on auditors' fraud detection, *Journal of Business Ethics*, Vol. ۱۷۶ No. ۲, pp. ۳۸۱-۳۹۵. <https://doi.org/۱۰.۱۰۰۷/s۱۰۵۵۱-۰۲۰-۰۴۷۱۸-۸>.
- Wahidahwati, W., & Asyik, N. F. (۲۰۲۲). Determinants of auditor's ability in fraud detection. *Cogent Business & Management*, 9(۱), Article ۲۱۳۰۱۶۵. <https://doi.org/۱۰.۱۰۸۰/۲۳۳۱۱۹۷۵.۲۰۲۲.۲۱۳۰۱۶۵>
- Wolfe, D., Hermanson, D.R., (۲۰۰۴). The fraud diamond: considering four elements of fraud. *CPA J.*, ۳۸-۴۲. https://www.researchgate.net/publication/۲۸۴۶۳۲۹۰۱_Fraud_Diamond_Considering_the_Four_Elements_of_Fraud.
- Yulianti, Y. (۲۰۲۴). Effects of professional commitment, commitment to ethics and emotional intelligence on fraud detection. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*. DOI: ۱۰.۱۱۰۸/JIABR-۰۲-۲۰۲۱-۰۰۷۶